

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**ITINERARI[I] || ITALIAE || RERVMQ. ROMANARVM || LIBRI
TRES ||**

Schottus, Franciscus

Antverpiae, 1600

Verona.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70633)

bris pulsū fuisse; in C. Marij tamen vita, fluvium illum Athisonem appellat, & locum proclij Cimbris Marium designasse planiciē apud Vercellas oportunam Romanis ad equitādum, & barbarorum multitudini ad iactātiā suam. An librariorum item imperitia hīc nomina, pro *Athesi Athisone*, & pro *Verona Vercellis* suppositis, mutata sint, peritioribus iudicandum relinquo. *Athisonis* nescio an quispiam veterum mentionem faciat. In historia belli reliqua tamen Plutarchus non admodum discrepat à Lulio, Floro, ceterisque. Immanes videlicet illas variarū nationum copias in Gallis diuisas fuisse: ex his Teutonas & Ambrones contra Marium per Lingonas contendisse, & non procul ab Alpibus caesos ad aquas Sextias esse: agmina verò Cimbrorum in Noricos; atque inde perrexisse ad Alpes contra Catulum. Hos secutos item Tigurinos, Florus consentit. Paullus Orosius tribus agminibus barbaros tum Italiam petiisse tradit; sed quibusnam in locis Alpes transcendere voluerint, non exprimit. Palam tamen est, diuersis itineribus transitum tentasse, & tam ultra, quā citra Alpes caesos fuisse; citra quidem in Venetis inter Padum & Athesim in Raudis campis, tot iam dicti auctores consentiunt, qui Tridentinas Alpes transiisse in Italiam Cimbrōs volunt: Plutarchus autem an correctus sit, & quomodo nam conciliari his poterit, studiosis discutiendum relinquo.

V E R O N A.

Veronæ vicinum templum novum Divæ virginis Deiparæ Mariæ inuises, quod & structuræ magnificentia, & crebris miraculis valde est celebre.

Vrbem deinde ingressus, perlustrabis forū, curiam,

riam, & cathedralem ædem peruerustam & sum-
 ptuosam; *Theoderici*, aliorumque Gothorum Lange-
 bardorumque; regum arces & castella; *Scaligerorum* mo-
 numenta, nec non plurimorum principum veterum
 alta palatia ac domus nobilium excelsas. Perges
 etiam ad forum boarium, & videbis vetustissimam,
 & è quadrato saxo perâptissimam *Amphitheatri* mo-
 lem, quam *Arenam* ciues appellant: Cuius ex-
 terior partes quatuor zonis pulcherrimis cin-
 ctus, totidem columnarum, arcuum, ac fene-
 strarum ordinibus, quadruplici opere, Dorico
 videlicet, Ionico, Corinthio, & composito, in
 admirandam extollebatur altitudinem: quem-
 admodum ex dicti parietis quatuor arcuum
 parte colligi potest, quæ sola reliqua manet ad-
 huc erecta. Totum enim exteriorem amphi-
 theatri circulum barbari posterioris sæculi, sub-
 latis ad alia ædificia marmoribus, usque ad fun-
 damenta sunt demoliti; atque tantæ maiesta-
 tis opus non secus ac formosam, adornatam, ac
 longè conspicuam Spartam quandam discerpta
 pulcherrima veste turpiter admodum denuda-
 runt. Ex reliquiis tamen, veluti ex vaguibus
 leo, totius structuræ magnitudo facilè cogno-
 scitur, & quanta eius ars ac pulchritudo fuerit.
 Ordinem enim unumquemque parietis exte-
 rioris LXXII portas, vel arcus, totidemque co-
 lumnas habuisse, docet ipsa circularis propor-
 tio, & architectica dimensio. Tertium autem
 operis Corinthiaci CXLIV. statuis collosseis
 inter arcus & columnas redimitum fuisse, locu-
 li & vestigia demonstrant.

Introductus in porticus triplices interiores
 concameratas totam machinam circumam-
 bientes, vehementer admiraberis viarum ac
 graduum labyrinthos se inuicem occurrentium
 vndequaque; quibus populus scandere in porti-
 cus superiores, & in ipsa cauea interioris sedi-
 lia,

lia, vel descendere & exire sine turbæ obuiantis impedimento quàm commodissimè poterat. Ingressus arenam mediam, gaudebis videre planitiem ouata specie extensam in longum decempedas XXXVIIII. in latum verò decempedas XXI. cum dimidia; circumseptam vndique sedilium ordinibus quadraginta duobus, gradatim, decliuus tecti in modum supra porticus interiores adscendentibus in altum: Quæ tantæ sunt capacitatis, vt supra viginti tria hominum milia per circuitum in iis commodè sedere potuerint. Spoliata quidem iam olim fuit à barbaris interior hæc amphitheatri cauea marmoreis suis subselliis: sed nunc equester ordo nobilitasque Veronensis eandem suis impensis restaurauit, marmoribusque vestiuit. Quæ festiuis quibusdam diebus populo venationes, ludos equestres, ac pedestria certamina publicè in eadem arena, maiorum more, solet edere. Quis autem huius tam egregiæ & immensæ machinæ fuerit auctor, apud veteres auctores mentionem nullam inuenimus. Obscuras dumtaxat quorundam reperio coniecturas esse. *Leander Albertus* in Italiae descriptione colligit ex marmoris cuiusdam Lucensis antiqua inscriptione apud D. Fidrianum reperti, *L. Flaminium, Romanum consulem, ac vniuersæ Græciæ domitorem, amphitheatrum Verona propriis sumptibus erexisse, anno ab vrbe condita D. I. I. I.* Ceterum hæc inscriptio doctis planè suspecta, immo fictitia ac falsa videtur; quandoquidem ab historica veritate multis parasangis aberrat. Non enim *L. Flaminium* vllum consulem Romanum fuisse, aut *Græciam domuisse* inuenio, sed vnum dumtaxat *C. Flaminium* bis consulem, qui in primo consulatu *Gallos ac Ligures* vicit, non *Græcos*: & in secundo ab *Annibale*

ad

ad Trasimenum lacum ipse victus & occisus est. At verò L. *Quinctium Flamini-um* consulem fuisse reperimus, ceterum cum *Græcis* ille nihil rei gessit: frater quidem eius T. *Quinctius Flamini-um* item consul *Græcos* non tam domuit, quàm Philippo Macedonum rege deuicto *Græciam* vniuersam ab eius dominatione vindicauit, & libertate donauit, anno post urbem conditam DLVII. Itaque nec dicta marmoris inscriptio tempore congruit cum vera historia Romana. Palàm etenim est, *Flaminiorum* aut *Flaminiorum* neminem fuisse consulem ante urbis annum DXXX. Quomodo igitur *Flaminius* quispiam consul Romanus anno ab urbe condita DIII. sicut in marmore legitur, amphitheatrum *Veronæ* erigere potuit? Nec verò videtur esse verisimile, eo sæculo Romanos consules ibi suis sumptibus tam immensa exstruxisse ædificia; quo *Transpadanis* nondum societatis ius aliquod cum Romanis erat, quo necdum *Verona* Romanorum colonia facta; sed bello victi *Insubres*, & *Cenomanni* legibus parere, vt subacti cogebantur. Testatur autem *Asconius Pædianus* in commentario *Pisonianæ* *Cicero-nis*, *Cn. Pompeium Strabonem*, *Pompeij Magni* patrem *Transpadanas colonias* primùm deduxisse, atque iure *Latij* donasse. Inter quas *Veronam* fuisse constat, quam *Tacitus* libro XIX. *Coloniam Rom.* appellat, & quam in panegyrico quodam *Constantini Aug.* legimus *Pompeium* deduxisse, & *Pompeianum* euertisse. Deducta igitur primùm *Verona* post bellum sociale, post *Romam* conditam anno DCLXIV. quo *Cn. Pompeium Strabo* consul fuit, quo etiam anno *Cispadanæ Galliæ* ciuitas data est. Non itaque videtur (inquam) verisimile, Romanos centum sexaginta annis antequam colonia fieret, aut quid *Romani* iuris participaret, *Veronæ* am-

phithea-

phitheatra condidisse. Citius in sententiam Torelli Sarainæ Veronensis, doctissimi viri, pedibus irem, qui Augusti Caesaris auspiciis tam *amphitheatrum*, quàm *theatrum* Veronæ conditum esse, varis coniecturis & argumentis probare conatur. Constat enim, teste Suetonio, Augustum plurimas per Italiam colonias vel deduxisse, vel operibus ac vectigalibus publicis plurifariam instruxisse. Suffragantur insuper, ut Torellus affirmat, quædam chronica; in quibus legitur *Amphitheatrum*, quâ *Arenam* vulgò vocant, anno quadragésimo secundo Augusti extractum fuisse. Ad stipulatur item Cyriacus Anconitanus, qui in *Itinerario Illyrici* plures urbium antiquitates collegit, scribens existimari Veronæ constructum *Labyrinthum* sic enim appellat *Amphitheatrum*) quod *Arena* nunc dicitur, anno Imperij Octaviani Augusti trigesimo nono. Ceterum de tanti operis auctore cuiuslibet suum sit iudicium. Moles, ac magnificentia insignis eius ædificij, nec non artificum & architecturæ perfectio nobis facile persuadent; non rudi & impolito, sed ad Romani nominis æternitatem florentissimo sæculo Imperij, cuius potentiam repræsentat, tantam machinam excitam fuisse.

Alias deinde urbis antiquitates sedulo inquires ac perlustrabis: theatri veteris ruinas, pontes lapideos in Athesi, qui fluxu tortuoso mediam secat urbem; item porticus partim combustas, partim deiectas, nec non Ianos quadrifrontes, & arcus marmoreos sculpturis pulcherrimis elaboratos, atque titulis eorum, quorum ob merita publicè fuerunt erecti, inscriptos. Quos hinc latius describere superse-
deo, studiosum eius cognitionis lectorem remittens ad *Taurillum Sarainam*; qui eos non minus accuratè quàm ingeniosè inter ceteras suæ patriæ

patriæ antiquitates expressit in dialogis quos
de origine & antiquitate ciuitatis Verona in lucem libris
quatuor edidit.

Videbis nouas munitionum vrbs structuras,
 quibus Veneri maximis operibus, & sumptibus,
 continuoque studio, pro huius sæculi ambitio-
 ne contendunt vrbe[m] illam inexpugnabilem
 reddere: immanes aggeres, spississimos muros,
 turres, ac propugnacula tormentis bellicis arma-
 ta, fossas profundas atque latas, quas Athesis
 intromissus redimplet; item portas vrbs no-
 uas, non tantum artificio & operibus admo-
 dum munitas, sed etiam sculpturis, statuis &
 marmoreis columnis adornatas.

M A N T V A.

MA N T V A M constat antiquitate cum
 quauis Italarum vrbiu[m] certare posse.
 Ante Romam etenim nõ solum, sed etiam ante
 Troiæ excidium (quod Romæ natalem, vt Eu-
 sebius, D. Hieronymus aliique testantur, annis
 plusquam c. dxxx. præcessit) conditam fuisse
 probat Leander Albertus: & ante Christum
 natum annis c. lxxxiii. Quomadm-
 dum igitur antiquitate præcellit aliis, sic extra
 controuersiam nobilissima est eius origo: quam
 probatissimi quique auctores ab Ocnio Biano-
 ro, Etruscorum antiquissimo rege conditam
 fuisse consentiunt, conflata[m]que ciuitatem ab
 inirio fuisse ex tribus nobilissimis populis, nem-
 pe Tuscis, Thebanis externis, & Venetis vici-
 nis. Ocnus enim conditor, Tiberini Tusci re-
 gis atque Mantus Thebanæ filius, eam à nomi-
 ne matris suæ Mantuam appellauit; vt inter alios
 poëtarum princeps Maro Mantuanus ipse Ae-
 neid. lib. x. testatur; qui nobilitatem suæ patriæ
 celebrans, Mantuam aus diuitem, gentem illi
 tripli-